

**PROGRAM USUWANIA
AZBESTU ORAZ WYROBÓW
ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z
TERENU GMINY GAĆ NA LATA
2012-2032**

2011

**Opracowanie: *Elżbieta Machała*
*Mariusz Pawlak***

SPIS TREŚCI

1 Spis treści

1 WPROWADZENIE	3
1.1 Ogólna charakterystyka Gminy Gać	3
1.2 Cel i zadania programu	3
1.3 Obowiązujące akty prawne	4
1.4 Zadania jednostek samorządu gminnego, właścicieli i zarządców nieruchomości wynikające z „Programu Oczyszczania Kraju z Azbest na lata 2009- 2032” oraz wykonawców prac.	8
2 CHARAKTERYSTYKA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST ORAZ JEGO SZKODLIWE ODDZIAŁYWANIE	11
2.1 Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest	11
2.2 Wpływ azbestu na organizm ludzki	12
2.3 Postępowanie z odpadami zawierającymi azbest	14
2.4 Usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest	17
3 AKTUALNY STAN W ZAKRESIE WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST I GOSPODARKI ODPADEMI AZBESTOWYMI NA TERENIE GMINY GAĆ	18
3.1 Informacja o ilości wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Gać ...	18
3.2 Określenie i analiza stanu wyrobów zawierających azbest	19
4 HARMONOGRAM I KOSZTY REALIZACJI ZADAŃ	20
4.1 Harmonogram wdrażania „Programu usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Gać na lata 2011- 2032”	20
4.2 Koszty związane z demontażem, transportem i unieszkodliwianiem wyrobów zawierających azbest	22
4.3 Wskazanie możliwości finansowania działań służących likwidacji zagrożenia ze strony wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Gać	24
5 MONITORING REALIZACJI PROJEKTU	27
6 PODSUMOWANIE	29
7 ZAŁĄCZNIKI, TABELI	30

1 WPROWADZENIE

1.1 Ogólna charakterystyka Gminy Gać

Gmina Gać jest jedną z najmniejszych gmin województwa podkarpackiego. W skład gminy wchodzi 6 miejscowości: Białoboki, Dębów, Gać, Mikulice, Ostrów i Wolica. Powierzchnia gminy wynosi 3 595 ha, którą zamieszkuje około 4 650 osób w około 1 172 gospodarstwach domowych.

Gmina położona jest na Pogórzu Rzeszowskim, nad rzeką Markówka na południowy - zachód od Przeworska. Zajmuje obszar w środkowo - wschodniej części województwa Podkarpackiego w odległości 25 km od Rzeszowa. Jest to obszar przeważnie lekko pagórkowaty wyniesiony od 210 do 240 m n.p.m., porożcinany dolinami dopływów Mlecзки, Markówki i Nowosiółki. Na terenie gminy nie występują lasy, można spotkać sporadycznie zadrzewienia i zakrzewienia na terenach podmokłych najsłabszych gleb. Środowisko Przyrodnicze jest dość charakterystyczne, jednorodne z krajobrazem rolniczym, pagórkowatym. Główną rzeką płynącą przez gminę jest rzeka Markówka.

1.2 Cel i zadania programu

Opracowanie niniejszego dokumentu związane jest z realizacją zapisów zawartych w *Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032*. Na poziomie lokalnym zadania wynikające z *Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032* powinny być realizowane przez samorząd gminny, do zadań którego w szczególności należy przygotowywanie i aktualizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Priorytetowym celem „Programu usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Gać na lata 2011- 2032” **jest bezpieczne dla zdrowia usunięcie wyrobów zawierających azbest zgodnie z możliwościami przewidzianymi w ustawie o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw z dnia 22 stycznia 2010 roku (Dz. U. Nr 28, poz.145) w sposób eliminujący ich negatywne oddziaływanie.**

W Programie założono realizację następujących zadań:

- ✓ utworzenie bazy danych o lokalizacji i ilości istniejących wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Gać przez dokładną inwentaryzację obiektów,
- ✓ edukację mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu i obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania i unieszkodliwiania,
- ✓ mobilizowanie właścicieli budynków do usunięcia wyrobów zawierających azbest poprzez system pomocy edukacyjnej i finansowej,
- ✓ pomoc w poszukiwaniu źródeł finansowania osobom fizycznym, wspólnotom mieszkaniowym, innym właścicielom zasobów mieszkaniowych oraz przedsiębiorcom na usunięcie pokryć dachowych i elewacji z azbestu,
- ✓ usunięcie wyrobów zawierających azbest z obiektów będących własnością osób fizycznych i podmiotów gospodarczych, bieżący monitoring realizacji Programu i okresowe raportowanie o stanie jego realizacji władzom samorządowym oraz mieszkańcom,
- ✓ okresowa weryfikacja i aktualizacja Programu.

1.3 Obowiązujące akty prawne

Podstawą do ograniczania ilości wyrobów zawierających azbest stała się *Dyrektywa Rady 76/769/EWG z dnia 27 lipca 1976 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych* (Dz.Urz. WE L 262 z 27.09.1976, str. 201) oraz wprowadzane w niej kolejne zmiany w latach 1983-1999, jak również drugi akt europejski: *Dyrektywa Rady 83/477/EWG z dnia 19 września 1983 r. w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy* (Dz. Urz. WE 263 z 29.09.1983, str. 25) z kolejnymi zmianami, z których najświeższa nastąpiła w roku 2003. Z powyższych przepisów unijnych wynikało kilka kolejnych – krajowych, wprowadzających unijne wytyczne do prawa polskiego.

- ✓ *Ustawa z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.2004.3.20. z późn. zm.).* Ustawa zakazuje wprowadzania na obszar kraju azbestu, wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest,
- ✓ *Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U.2006.156.1118. tekst jednolity z późn. zm.)*
- ✓ *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U.2008.25.150 –tekst jednolity z późn. zm.).* Ustawa wprowadziła m.in. obowiązek składania przez wójtów, burmistrzów, a także osoby prawne stosownych informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (w tym również azbest),
- ✓ *Ustawa z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o odpadach i niektórych innych ustaw (Dz.U.2010 nr 28 poz.145.).* Ustawa podtrzymuje m.in. obowiązek uzyskania przez wytwórcę odpadów niebezpiecznych (wykonawcę prac usuwania wyrobów zawierających azbest) zatwierdzenia – przez właściwy organ – programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest,
- ✓ *Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz.U.2002.199.1671. z późn. zm.).*

Ponadto liczne akty wykonawcze w formie rozporządzeń do w/w ustaw m.in.:

- ✓ *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. – w sprawie katalogu odpadów (Dz.U.2001.112.1206)* zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych:
 - 06 07 01* Odpady azbestowe z elektrolizy
 - 06 13 04* Odpady z przetwarzania azbestu
 - 10 11 81* Odpady zawierające azbest
 - 10 13 09* Odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych
 - 15 01 11* Opakowania z metali zawierające niebezpieczne porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest), włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi
 - 16 01 11* Okładziny hamulcowe zawierające azbest
 - 16 02 12* Zużyte urządzenia zawierające wolny azbest

- 17 06 01* Materiały izolacyjne zawierające azbest
- 17 06 05* Materiały konstrukcyjne zawierające azbest
- ✓ *Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2003 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz.U.2002.191.1595). W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady o następujących kodach:*
 - - 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest
 - - 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest

Odpady te mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Nie można natomiast mieszać tych odpadów i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi,
- ✓ *Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192 poz. 1876 z późn. zm.) określające wymagania dotyczące wykorzystywania i przemieszczania wyrobów azbestowych, oznaczania miejsc, instalacji i urządzeń, w których występują takie wyroby.*
- ✓ *Rozporządzenie Ministra gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz.U. Nr 216 poz. 1824) określające wymagania, jakie powinny być spełnione podczas użytkowania, usuwania, przemieszczania i zabezpieczania wyrobów zawierających azbest, aby zapewnić jak największe bezpieczeństwo ludziom wykonującym w/w czynności,*
- ✓ *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz.U.2003.61.549). Określa m.in. wymagania dotyczące składowania odpadów zawierających azbest,*
- ✓ *Rozporządzenie Ministra Gosp., Pracy i Polityki Społ. z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których*

- był lub jest wykorzystywany azbest (Dz.U.2003.192.1876). (oraz zmiana-Dz.U.2008 z dnia 10 listopada) Rozporządzenie wprowadza obowiązek inwentaryzacji przez właściciela lub zarządzającego (osobę fizyczną) miejsc, gdzie był lub jest wykorzystywany azbest – **oraz składania corocznie stosownych informacji do właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Osoby prawne składają sprawozdania do marszałka województwa,***
- ✓ *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 236, poz. 1986 z późn. zm.). Przepisy o przewozie drogowym materiałów niebezpiecznych stosuje się odpowiednio do transportu odpadów niebezpiecznych spełniających określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne dla zaliczenia ich do jednej z klas towarów niebezpiecznych,*
 - ✓ *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U z 2003 r. Nr 1, poz. 12). Określa limity stężenia azbestu w powietrzu,*
 - ✓ *Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 5 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2010r. nr 162, poz. 1089). Określa obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest; warunki przygotowania do transportu i transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania; wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest,*
 - ✓ *Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r. Nr 216, poz. 1824). Określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest,*
 - ✓ *Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 9 października 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub*

urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest,

- ✓ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz. U. 2008 nr 196 poz. 1217),
- ✓ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz.U.2009.124.1033), określa termin oraz formę składania informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska,
- ✓ Uchwała Rady Ministrów Nr 122/2009 z dnia 14 lipca 2009 r. oraz 39/2010 z dnia 15 marca 2010r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”.

1.4 Zadania jednostek samorządu gminnego, właścicieli i zarządców nieruchomości wynikające z „Programu Oczyszczania Kraju z Azbest na lata 2009-2032” oraz wykonawców prac.

Program Oczyszczania Kraju z azbestu określa zadania na poziomie centralnym, wojewódzkim i lokalnym. Swoje zadania na poziomie lokalnym realizują samorządy powiatowy i gminny.

Samorząd gminny:

- ✓ gromadzenie przez wójta informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego www.bazaazbestowa.pl;
- ✓ przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami;
- ✓ organizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm;
- ✓ organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w *Programie*;

- ✓ inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- ✓ współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
- ✓ współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;
- ✓ współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację *Programu*;
- ✓ współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników nieruchomości:

- ✓ kontrola wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach, urządzeniach budowlanych, urządzeniach przemysłowych lub innych miejscach zawierających azbest,
- ✓ sporządzenie i przedłożenie organowi nadzoru budowlanego oceny stanu i dokumentacji miejsca zawierającego azbest,
- ✓ usuwanie wyrobów zawierających azbest zakwalifikowanych zgodnie z oceną do wymiany na skutek nadmiernego zużycia wyrobu lub jego uszkodzenia,
- ✓ sporządzenie (corocznie) planu kontroli jakości powietrza obejmującej pomiar stężenia azbestu, dla każdego pomieszczenia, w którym znajdują się instalacje lub urządzenia zawierające azbest lub wyroby zawierające azbest,
- ✓ przegląd i oznakowanie, w sposób przewidziany przez prawo, miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest,
- ✓ sporządzenie inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury,
- ✓ sporządzenie i przedłożenie Marszałkowi Województwa (dot. przedsiębiorców) lub Wójtowi (dot. osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami) oraz aktualizacja informacji (corocznie w terminie do 31 stycznia) o:
 - wyrobach zawierających azbest (załącznik 2),

- zgłoszenie właściwemu organowi architektoniczno-budowlanemu prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest zgodnie z przepisami budowlanymi.

Obowiązki wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest:

- ✓ uzyskanie pozwolenia, decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami niebezpiecznymi albo złożenie organowi informacji o wytwarzanych odpadach oraz o sposobie gospodarowania odpadami niebezpiecznymi (zależnie od ilości wytwarzanych odpadów),
- ✓ przeszkolenie przez uprawnioną instytucję zatrudnianych pracowników i osób kierujących lub nadzorujących, w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu tych wyrobów oraz w zakresie przestrzegania procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
- ✓ opracowanie przed rozpoczęciem prac szczegółowego planu prac usuwania wyrobów zawierających azbest, obejmującego w szczególności:
 - identyfikację azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu albo też na podstawie badań przeprowadzonych przez akredytowane laboratorium,
 - informacje o metodach wykonywania planowanych prac,
 - zakres niezbędnych zabezpieczeń pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu, w tym problematykę określoną przepisami dotyczącymi planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
 - ustalenie niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza,
 - posiadanie niezbędnego wyposażenia technicznego i socjalnego zapewniającego prowadzenie określonych planem prac oraz zabezpieczeń pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu,
 - zgłoszenie prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest z obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji

przemysłowej, właściwemu organowi nadzoru budowlanego oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy.

- ✓ zapewnienie warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania w sposób określony w § 8 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 kwietnia 2004r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest,
- ✓ złożenie właścicielowi, użytkownikowi wieczystemu lub zarządcy nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych.

2 CHARAKTERYSTYKA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST ORAZ JEGO SZKODLIWE ODDZIAŁYWANIE

2.1 Klasyfikacja wyrobów zawierających azbest

Wyroby zawierające azbest klasyfikowane są w dwóch klasach, przyjmując jako kryterium zawartość azbestu, stosowane spoiwo oraz gęstość objętościową wyrobu.

Klasa I obejmuje wyroby o gęstości objętościowej mniejszej od 1000 kg/m³ definiowane jako „miękkie”, zawierające powyżej 20% (do 100%) azbestu. Wyroby te łatwo ulegają uszkodzeniom mechanicznym, czemu towarzyszy znaczna emisja włókien azbestu do otoczenia. Najczęściej stosowanymi w tej klasie były wyroby tekstylne z azbestu używane przez pracowników w celach ochronnych, koce gaśnicze, szczeliwa plecione, tektury uszczelkowe m.in. w sprzęcie AGD, płytki podłogowe PCW oraz materiały i wykładziny cierne.

Klasa II obejmuje wyroby o gęstości objętościowej powyżej 1000 kg/m³ definiowane jako „twarde”, zawierające poniżej 20% azbestu. W wyrobach tych włókna azbestowe są mocno związane, a w przypadku mechanicznego uszkodzenia (np. pęknięcia) ma miejsce stosunkowo niewielka emisja azbestu do otoczenia w porównaniu z wyrobami klasy I.

Natomiast niebezpieczeństwo dla zdrowia ludzi i środowiska stwarza mechaniczna obróbka tych wyrobów (cięcie, wiercenie otworów) oraz rozbijanie w wyniku zrzucania z wysokości w trakcie prac remontowych. Z zaliczanych do tej klasy wyrobów najbardziej w Polsce rozpowszechnione są płyty azbestowo-cementowe faliste oraz płyty azbestowo-cementowe „karo” stosowane jako pokrycia dachowe, szczególnie na terenach wiejskich oraz płyty płaskie wykorzystywane jako elewacje w budownictwie wielokondygnacyjnym na osiedlach miejskich. W znacznie mniejszych ilościach produkowane i stosowane były inne wyroby azbestowo-cementowe, z których należy wymienić przede wszystkim rury służące do wykonywania instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych oraz w budownictwie jako przewody kominowe i zsypy.

2.2 Wpływ azbestu na organizm ludzki

Azbest jest szeroką grupą minerałów w formie włóknistej. Ze względu na swoje właściwości, przede wszystkim odporność na czynniki chemiczne (kwasy, zasady, sole) i fizyczne, wytrzymałość (ogniotrwałość) oraz elastyczność i sprężystość był popularnym materiałem stosowanym od wielu lat głównie jako element materiałów budowlanych, głównie pokryć dachowych oraz rur, wcześniej również jako okładziny szcęk hamulcowych, a nawet w środkach ochrony układu oddechowego przed pyłami.

Od kilkadziesiątu już lat znana jest szkodliwość azbestu, stąd liczne wymagania prawne zabraniające produkcji i użytkowania wyrobów z zawartością azbestu oraz nakazy usuwania i zamiany na bezpieczniejsze materiały.

Usuwanie azbestu nie jest kwestią łatwą, należy stosować odpowiednie środki ochrony, trzymać się określonych procedur i zachowywać ostrożność. Usunięty azbest musi być również zagospodarowany w odpowiedni, bezpieczny sposób. W obecnej chwili najczęściej jest składowany na składowiskach odpadów niebezpiecznych, ale znaczenia nabiera również nowoczesna metoda utylizacji oparta na unieszkodliwianiu różnych rodzajów odpadów niebezpiecznych w wysokiej temperaturze. Metoda ta jest jednocześnie bezpieczna dla ludzi i środowiska. Pozwala też na utylizację odpadów azbestowych zanieczyszczonych olejami z PCB, farbami czy lakierami, których składowanie jest zabronione.

Szkodliwość azbestu dla zdrowia ludzkiego wiąże się wyłącznie z wdychaniem włókien zawieszonych w powietrzu. W związku z tym, dopóki włókna są związane i nie następuje ich uwolnienie do powietrza, wyroby z zawartością azbestu nie powinny wywierać negatywnego wpływu na zdrowie człowieka. Jednocześnie na możliwość i rodzaj wywołanej patologii ma wpływ rodzaj azbestu oraz wymiary i stężenie włókien, jak również czas narażenia.

Rzeczywista agresywność biologiczna zgromadzonego w płucach azbestu zależy od stopnia penetracji, liczby włókien oraz ich fizycznych cech, przede wszystkim średnicy. Za średnice graniczne uważa się 3 μm i 5 μm . Włókna cienkie, poniżej 3 μm przenoszą się łatwiej i dalej w układzie oddechowym, a grubsze, powyżej 5 μm osadzają się wyżej w tym układzie. Największe zagrożenie stanowią włókna o średnicy poniżej 3 μm i długości powyżej 5 μm , przy stosunku długość: grubość przynajmniej 3:1. Są to tzw. Włókna respirabilne, trwale występujące w powietrzu i przedostające się z nim do pęcherzyków płucnych. Narażenie na wpływ azbestu może mieć skutek w postaci:

- azbestozy (pylicy azbestowej),
- zmian opłucnowych,
- nowotworowych zmian płuc,
- międzybłoniaków opłucnej i otrzewnej.

Najczęściej występującym w przypadku narażenia przemysłowego występują azbestozy. W latach 1976-96 zanotowano ich 1314 przypadków. W Europie już w XXI w. rocznie odnotowuje się nadal wiele tysięcy przypadków śmiertelnych w wyniku wcześniejszych kontaktów z azbestem. Jednak jeżeli weźmie się pod uwagę czas dojrzewania choroby określany wg różnych źródeł na 30 a nawet na 60 lat, można założyć, iż liczba zachorowań będzie rosła jeszcze przez długi czas.

Poza osobami narażonymi na wpływ azbestu z zanikającego przemysłu, istnieje wciąż zagrożenie komunalne: z uszkodzonych pokryć dachowych i elewacyjnych oraz z „dzikich” wysypisk odpadów. Wtedy najczęstszym efektem są zmiany międzybłoniakowe i inne nowotworowe. Dodatkowo zagrożenie to może się zwiększać poprzez przeprowadzanie procesu usuwania azbestu przez nieprofesjonalne, wręcz przypadkowe firmy. W związku z tym utworzony został Krajowy Program Usuwania Azbestu, przewidujący m.in. utworzenie Ośrodka Referencyjnego badającego zagrożenie i skutki zdrowotne związane z azbestem.

Jeżeli chodzi o azbest stosowany w instalacjach do przesyłu wody, mimo wcześniejszych podejrzeń, nie ma większego zagrożenia, ponieważ wg oficjalnego raportu WHO oraz PZH azbest spożyty w wodzie pitnej nie ma negatywnego wpływu na zdrowie człowieka, dlatego też należy stopniowo wymieniać podobne rury, ale nie jest to zadanie priorytetowe.

2.3 Postępowanie z odpadami zawierającymi azbest

Pracownikom zatrudnionym przy pracach związanych z zabezpieczaniem i usuwaniem azbestu należy zapewnić bezpieczne warunki pracy, w szczególności na podstawie oceny ryzyka zawodowego, stosować środki zapobiegawcze i ochronne np. zwilżać oraz kontrolować stopień narażenia w środowisku pracy. Należy również zapewnić szkolenie zawierające w swoim programie tematykę bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, (wg załącznika z Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005r. w sprawie zasad bezpieczeństwa higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów - Dz.U. Nr 216 poz. 1824).

Należy sporządzić plan prac zawierający informacje dotyczące określenia stosowanych środków ochrony zbiorowej i indywidualnej, sposobów eliminowania lub ograniczania uwalniania włókien azbestowych oraz informowania pracowników i innych osób mogących zostać narażonymi na ekspozycję na azbest podczas prowadzenia wspomnianych prac, a także konieczności usunięcia materiałów azbestowych przed rozpoczęciem prac rozbiórkowych, chyba, że wiązałoby się to z większym narażeniem niż w przypadku sytuacji odwrotnej. Pracodawca zatrudniający pracowników do prac związanych z usuwaniem azbestu jest również obowiązany do zapewnienia liczby pracowników ograniczonej do niezbędnego minimum, w zależności od zakresu prac, jak również maszyn i urządzeń zapewniających eliminowanie lub przynajmniej ograniczanie do minimum powstawanie pyłu azbestowego, szczególnie jego emisji do środowiska, a także stosowania odpowiednio dobranych środków ochrony indywidualnej, zwłaszcza odzieży ochronnej i ochron układu oddechowego. Maszyny i urządzenia powinny być

wyposażone w odciągi miejscowe, zaopatrzone w wysoko efektywne filtry, muszą być też okresowo poddawane przeglądom i konserwacjom.

Odzież ochronna powinna być wykonana z materiałów uniemożliwiających przenikanie pyłu azbestu. Umożliwiająca łatwe czyszczenie, a ściągacze w rękawach i nogawkach muszą ściśle przylegać do ciała. Środki ochrony układu oddechowego powinny być wymieniane po każdej zmianie roboczej lub gdy opory oddychania odczuwalnie wzrosną. Zmiana filtrów, spożywanie posiłków, picie napojów, palenie tytoniu, przechowywanie rzeczy osobistych są dozwolone wyłącznie po przemieszczeniu się do strefy niezagrożonej wpływem azbestu, nigdy w strefie zanieczyszczonej.

Należy również zapewnić odpowiednie przerwy na odpoczynek w warunkach nienarażenia na wpływy azbestu, a w przypadku przekroczenia wartości stężeń dopuszczalnych wstrzymać prace i podjąć działania zmierzające do obniżenia stężenia do co najmniej dopuszczalnego. Jeżeli działania takie nie odnoszą skutków, można prowadzić prace z zastosowaniem środków ochrony układu oddechowego, jednak tylko w zakresie ograniczonym do minimum, nigdy stale. Środki ochronne tego typu nie mogą być jedynym rozwiązaniem zabezpieczającym, ani zastępować technicznych rozwiązań ograniczających narażenia pracowników na wpływ pyłu azbestu.

Pracodawca powinien po zakończeniu omawianych prac zapewnić oczyszczenie wysoko skutecznymi urządzeniami filtracyjno-wentylacyjnymi lub na mokro, w sposób uniemożliwiający przedostanie się pyłu do powietrza, odzieży, obuwia roboczych oraz środków ochrony indywidualnej oraz przechowywania ich w sposób wykluczający kontakt z prywatną odzieżą pracowników. Nie mogą one być stosowane poza miejscem pracy. Odzież zanieczyszczona pyłem azbestu przeznaczona do prania powinna być pakowana i oznakowana w sposób określony w przepisach dot. zakazu stosowania azbestu.

Podczas wykonywania prac przy usuwaniu i zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest należy ograniczać do niezbędnego minimum ilość odpadów, zwłaszcza drobnych i słabo związanych. Odpadów zawierających azbest nie wolno mieszać z innymi rodzajami odpadów. Stanowiska pracy, na których występuje ekspozycja na azbest i wysiłek fizyczny należy ograniczać do minimum oraz zapewnić brak jednoczesnego narażenia na inne czynniki rakotwórcze. Po

zakończeniu prac należy uprzątnąć teren prac z odpadów zawierających azbest oraz pyłu azbestowego w sposób zapewniający niemożność przenikanie ich do środowiska. Stanowiska pracy, maszyny i urządzenia oraz drogi komunikacyjne powinny być czyszczone pod koniec każdej zmiany roboczej, a czynności te wykonywane z maksymalną starannością, z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu filtracyjno-wentylacyjnego z wysoko skutecznym filtrem lub metodą „na mokro” niedopuszczalne jest ręczne zmiatanie na sucho lub czyszczenie przy użyciu sprężonego powietrza. Worki i filtry wykorzystane w urządzeniach stosowanych przy omawianych pracach powinny być jednorazowego użytku, a po przepełnieniu należy czyścić je z zachowaniem ostrożności, stosując odpowiednie środki ochrony indywidualnej, a zużyte traktować jak odpad zawierający azbest.

Tabela nr 1. **Wykaz podmiotów uprawnionych do usuwania i składowania odpadów zawierających azbest na terenie Województwa Podkarpackiego**

Nazwa firmy	Miejscowość	Praca z azbestem	Transport odpadów zawierających azbest	Identyfikacja azbestu w wyrobach	Oznaczenie zawartości azbestu w wyrobach	Szkolenia w zakresie azbestu
KS Siarka Zakład Działalności Gospodarczej Sp. z o.o.	Tarnobrzeg	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
Firma Usługowo-Handlowa EKO-TOP Sp. z o.o.	Rzeszów	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
P.H.U.P. SDS Sp.zo.o.	Mielec	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK
P.P.H.U. „GRAMA” Piotr Grabowski	Łańcut	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Wojewódzka Stacja Sanitarno Epidemiologiczna w Rzeszowie, Oddział Labolatoryjny w Przemyślu	Przemyśl	NIE	NIE	NIE	TAK	NIE
Wojewódzka Stacja Sanitarno Epidemiologiczna w Rzeszowie, Oddział	Tarnobrzeg	NIE	NIE	NIE	TAK	NIE

Labolatoryjny w Tarnobrzegu						
--------------------------------	--	--	--	--	--	--

Źródło: www.bazaazbestowa.pl

2.4 Usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest

Sposób postępowania z odpadami po demontażu azbestowych pokryć dachowych i innych wyrobów zostało określone w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 5 sierpnia 2010 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2010r. nr 162, poz. 1089). Do ich transportu stosuje się przepisy dot. przewozu towarów niebezpiecznych. Należy je oznakować zgodnie z rozporządzeniem. Powinny być one ponadto szczelnie opakowane, utrzymywane w stanie wilgotnym i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych. W czasie transportu należy zwracać szczególną uwagę na szczelność i odpowiednie umocowanie. Odpady tego typu powinny być umieszczane na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub wydzielonych kwaterach na składowiskach innych odpadów.

Szczególną uwagę należy również zwrócić na proces przekazywania informacji o sposobie unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest. Głównym celem informowania o ryzyku jest dostarczenie informacji o zagrożeniu osobom i społecznościom narażonym na szkodliwe dla zdrowia czynniki środowiskowe zgodnie z zasadami wynikającymi z odpowiednich przepisów prawnych. Działalność informacyjną i edukacyjną należy skierować do właścicieli, zarządców i użytkowników budynków i instalacji zawierających azbest.

Niezbędne jest także przeprowadzenie kampanii informacyjnej wśród wszystkich mieszkańców gminy poprzez przygotowanie ulotek, plakatów, wkładek do prasy lokalnej, stałej informacji na stronie internetowej gminy.

3 AKTUALNY STAN W ZAKRESIE WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST I GOSPODARKI ODPADAMI AZBESTOWYMI NA TERENIE GMINY GAĆ

3.1 Informacja o ilości wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Gać

Dane dotyczące ilości wyrobów zawierających azbest zlokalizowanych na terenie Gminy Gać pochodzą z przeprowadzonej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest. Wyniki inwentaryzacji zawarte są w postaci tabeli usystematyzowanej według miejscowości.

Tabela nr 2. Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest znajdujących się na budynkach na terenie Gminy Gać.

Lp.	Miejscowość	Powierzchnia wyrobów zawierających azbest m ^{2*}	Masa wyrobów zawierających azbest Mg*
1	Białoboki	17 148	298
2	Dębów	13 603	237
3	Gać	36 378	633
4	Mikulice	8 915	155
5	Ostrów	6 866	119
6	Wolica	4 478	78
RAZEM		87 388	1 520

* przyjęta średnia grubość wyrobu – 0,006m

** przyjęta średnia gęstość azbestu – 2,9 Mg/m³

3.2 Określenie i analiza stanu wyrobów zawierających azbest

W myśl Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 5 sierpnia 2010 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2010r. nr 162, poz. 1089) na właścicieli lub zarządców obiektów, urządzeń budowlanych, instalacji przemysłowych lub innych miejsc zawierających azbest – nałożony został obowiązek okresowej kontroli stanu tych wyrobów oraz sporządzenia oceny stanu i możliwości użytkowania wyrobów zawierających azbest. Wzór Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest został załączony do niniejszego programu (załącznik nr 1).

Bezpieczne użytkowanie wyrobów z azbestem jest możliwe po stwierdzeniu braku widocznych uszkodzeń mogących stwarzać warunki dla emisji azbestu do środowiska. Natomiast niedopuszczalne jest wykorzystywanie wyrobów zawierających azbest w sposób umożliwiający emisję azbestu do środowiska. Ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów sporządza właściciel wyrobów azbestowych w jednym egzemplarzu.

- ✓ Jeżeli z oceny wynika, że wyroby z azbestem otrzymały stopień pilności I – należy bezzwłocznie przystąpić do organizowania ich usunięcia i zakończenia ich wykorzystywania.
- ✓ Wyroby z azbestem, które otrzymały stopień pilności II – należy w czasie do 1 roku ponownie dokonać przeglądu i oceny stanu i możliwości dalszego bezpiecznego użytkowania.
- ✓ W przypadku otrzymania III stopnia pilności - należy w czasie do 5 lat ponownie dokonać przeglądu i oceny stanu i możliwości dalszego bezpiecznego użytkowania.

W wyniku przeprowadzonej w gminie Gać inwentaryzacji wykazano, że większość pokryć dachowych została określona na II stopień pilności, stanowi ona około 60 % zinwentaryzowanych wyrobów, I stopień pilności – 15 %, natomiast III stopień pilności został określony w 25 %.

W pierwszej kolejności należy usunąć wyroby azbestowe dla których został określony pierwszy stopień pilności. Proces usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Gać powinien zostać zakończony do 2032 roku. Ze względów

organizacyjnych z myślą, aby nie nastąpiło spiętrzenie prac utylizacyjnych odpadów zawierających azbest przy końcu tego okresu, podzielono ten okres na trzy podokresy:

- - okres I: lata 2011 – 2015 usunięcie 20% odpadów azbestu
- - okres II: lata 2016 – 2024 usunięcie 40% odpadów azbestu
- - okres III: lata 2025 – 2032 usunięcie 40% odpadów azbestu

4 HARMONOGRAM I KOSZTY REALIZACJI ZADAŃ

4.1 Harmonogram wdrażania „Programu usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Gać na lata 2011- 2032”

Tabela nr 3. Harmonogram wdrażania „Programu usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Gać na lata 2011 – 2032”.

Lp.	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Okres realizacji
1.	Opracowanie i uchwalenie Programu usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Gać"	Urząd Gminy	2011
2.	Działania informacyjno - edukacyjne związane ze szkodliwością azbestu	Urząd Gminy	2011-2032
2.2	Działalność informacyjna i edukacyjna skierowana do właścicieli, zarządców i użytkowników budynków i instalacji zawierających azbest	Urząd Gminy	2011-2032
2.3	Inne działania informacyjno - edukacyjne m.in.: na stronie internetowej gminy, ogłoszenia w UG, na tablicach ogłoszeń, ulotki, informowanie mieszkańców w	Urząd Gminy	2011-2032

	Urządzie Gminy		
3	Działania w zakresie monitoringu Gminnego Programu Usuwania Azbestu	Urząd Gminy	2012-2032
4.1	Monitorowanie realizacji Programu, weryfikacja prac związanych z usuwaniem azbestu, zgłoszonych wniosków	Urząd Gminy	2012-2032
5	Ogłaszanie przetargów i wyłonienie Firmy specjalistycznej, posiadającej odpowiednie zezwolenia na wykonywanie usług w zakresie: demontażu, odbioru, transportu na składowisko odpadów zawierających azbest	Urząd Gminy	2012-2032
6	Demontaż wyrobów zawierających azbest, odbiór odpadów zawierających azbest, transport i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest	Urząd Gminy , Właściciele, zarządcy nieruchomości	2012-2032
8	Pozyskiwanie funduszy na realizację Programu (zadanie ciągłe)	Urząd Gminy	Zadanie ciągłe
9	Raporty okresowe z realizacji Programu przedstawiane Radzie Gminy	Urząd Gminy	Zadanie ciągłe

4.2 Koszty związane z demontażem, transportem i unieszkodliwianiem wyrobów zawierających azbest

Likwidacja wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Gać, założona na lata 2011 – 2032 będzie się wiązała z kosztami poniesionymi na demontaż, transport i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest.

Ustalenia kosztów usunięcia wyrobów zawierających azbest dokonano na podstawie informacji od firm działających na lokalnym rynku posiadających zezwolenia na odbiór i transport tego typu odpadów. Pod uwagę wzięta została cena demontażu wyrobów zawierających azbest, pakowanie, transport i unieszkodliwianie na najbliższym składowisku.

Koszt ten rozkłada się następująco:

- cena demontażu, zapakowania płyt: **12 zł/m²**
- transport: **4 zł/m²**
- unieszkodliwianie na składowisku: **14 zł/m²**
- **średni koszt łącznie (demontaż, transport i unieszkodliwienie): 30 zł/m²**

Stawki oferowane przez firmy zależą od ilości azbestu, jaki jest usuwany (przy utylizacji większej ilości azbestu możliwa jest negocjacja kosztów), jak również od wysokości budynku, gdyż przy wysokiej zabudowie koszt ten może być zwiększony o rozstawienie rusztowania. Niniejsza kwota zależy także od kwoty wynegocjowanej przez specjalistyczne firmy ze składowiskami niniejszych odpadów. Podane powyżej ceny nie odbiegają od średnich krajowych i kształtują się na podobnym poziomie w innych gminach.

Na podstawie powyższych danych, sporządzono szacunkową analizę kosztów usunięcia całego zinwentaryzowanego azbestu zwartego w pokryciach dachowych, na terenie Gminy Gać – **87 388 m²**, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 4. **Koszty usunięcia wyrobów zawierających azbest z terenu poszczególnych miejscowości.**

Lp.	Miejscowość	Powierzchnia wyrobów zawierających azbest m ²	Koszt usunięcia wyrobów azbestowych
1	Białoboki	17 148	514 440 zł
2	Dębów	13 603	408 090 zł
3	Gać	36 378	1 091 340 zł
4	Mikulice	8 915	267 450 zł
5	Ostrów	6 866	205 980 zł
6	Wolica	4 478	134 340 zł
RAZEM		87 388	2 621 640 zł

Tabela nr 5. **Koszty usunięcia wyrobów zawierających azbest w rozbiciu na rodzaje robót.**

Lp.	Rodzaj robót	Powierzchnia wyrobów zawierających azbest m ²	Koszty poszczególnych robót	Koszt usunięcia wyrobów azbestowych
1	Demontaż	87 388	12 zł	1 048 656 zł
2	Transport		4 zł	349 552 zł
3	Unieszkodliwianie		14 zł	1 223 432 zł
RAZEM				2 621 640 zł

Szacunki te mogą ulec zmianie w zależności od zmian, które na obecnym etapie są nie do przewidzenia (np. stawki VAT, koszty paliwa, koszty unieszkodliwiania na składowiskach itp.) oraz ilości mieszkańców mogących pozwolić sobie na przeprowadzenie wymiany pokrycia dachowego.

4.3 Wskazanie możliwości finansowania działań służących likwidacji zagrożenia ze strony wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Gać

Usuwanie wyrobów zawierających azbest, szczególnie w przypadku elementów budowlanych jest kosztowne i wymaga odpowiednich nakładów finansowych. Obecnie koszt demontażu, transportu i unieszkodliwienia 1 m² materiału zawierającego azbest kształtuje się w granicach 25-35 zł. Szacuje się, że całkowity koszt usunięcia wyrobów zawierających azbest będących własnością osób fizycznych z terenu gminy Gać wyniesie ok. 2 621 64 zł (30zł/m²). Gmina Gać podejmie starania o pozyskanie środków finansowych z zewnętrznych źródeł.

Źródła finansowania inwestycji ekologicznych związanych z gospodarką odpadami można podzielić na trzy grupy:

- publiczne – np. pochodzące z budżetu państwa, gminy lub instytucji publicznych,
- prywatne – np. z banków komercyjnych, funduszy inwestycyjnych, towarzystw leasingowych,
- publiczno – prywatne – np. ze spółek prawa handlowego z udziałem gminy.

W Polsce występują następujące formy finansowania inwestycji w zakresie usuwania azbestu:

- środki własne jednostek samorządowych,
- środki budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki,
- środki funduszy ochrony środowiska,
- środki pomocowe Unii Europejskiej – w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych,
- kredyty komercyjne lub kredyty preferencyjne z dopłatami z Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – Bank Ochrony Środowiska S.A.,
- fundusze własne właścicieli obiektów budowlanych,
- środki własne inwestorów prywatnych.

Dotacje z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i GW

Gospodarka odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest jest jednym z celów w ramach programu priorytetowego Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) w Warszawie pod nazwą „Gospodarowanie odpadami innymi niż komunalne, Część II – Usuwanie wyrobów zawierających azbest na lata 2011-2013”.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Rzeszowie realizując w/w Program udziela dotacji jednostkom samorządu terytorialnego na lata 2012 i 2013.

Kwota dofinansowania przedsięwzięcia wynosi do 100 % kwalifikowanych kosztów w tym dotacja ze środków NFOŚiGW do 50% zaś ze środków WFOŚiGW do 35% kosztów kwalifikowanych.

Warunki dofinansowania:

1. Przedsięwzięcie zlokalizowane jest na terenie gminy, w której została przeprowadzona inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest.
2. Przedsięwzięcie zlokalizowane jest na terenie gminy posiadającej program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest i jest z nim zgodne.
3. Przy określaniu intensywności dofinansowania uwzględnia się przepisy dotyczące dopuszczalności pomocy publicznej.
4. Dofinansowana jednostka samorządu terytorialnego jako beneficjent końcowy jest podmiotem udzielającym pomocy publicznej ostatecznemu odbiorcy, zobowiązanym do zapewnienia zgodności pomocy z zasadami jej udzielania oraz realizacji innych obowiązków udzielającego pomocy.

Beneficjenci:

Beneficjentem końcowym Programu są jednostki samorządu terytorialnego.

Rodzaje przedsięwzięć:

Przedsięwzięcia z zakresu demontażu, zbierania, transportu oraz unieszkodliwiania lub zabezpieczenia odpadów zawierających azbest, zgodnie z gminnymi programami usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Inne źródła finansowania

Do województwa podkarpackiego w latach 2007 – 2013 skierowane zostaną środki unijne na działania związane między innymi z ochroną środowiska. W okresie tym ma trafić do województwa podkarpackiego 2.746,91 mln euro w ramach objętych Strategią Rozwoju Kraju w tym około 83% tej kwoty będzie pochodziło z dofinansowania unijnego. Podział środków z dofinansowania unijnego odbywa się na podstawie programów. Do głównych z nich należą: Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego z budżetem 1,14 mld euro; Programy Operacyjne takie jak „Infrastruktura Środowisko” „Kapitał ludzki”, Innowacyjna Gospodarka” oraz innych programów np. ”Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013” czy też Europejskich Programów Współpracy Terytorialnej. Środki te skierowane są jednakże do projektów, których skala wielokrotnie przekracza koszty związane z dofinansowaniem programu usuwania azbestu w pojedynczej gminie. Nawet połączenie kilku gmin w ramach związku międzygminnego lub wszystkich gmin pojedynczego powiatu nie gwarantuje uzyskania skali wymaganych minimalnych wielkości środków, które mogłyby być brane przy staraniu się o dofinansowanie w ramach przedstawionych „Programów...”.

Finansowanie usuwania wyrobów zawierających azbest z budynków jednorodzinnych i gospodarskich

Ze względu na niezadowalające tempo usuwania wyrobów zawierających azbest w latach 2002 – 2009, w przyjętym 14 lipca 2009 roku „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032” na jednostki samorządu terytorialnego zostało naniesione zadanie zwiększenia wsparcia mieszkańców w procesie usuwania wyrobów zawierających azbest oraz poszukiwania środków finansowych na te działania.

Zadanie to ma zostać zrealizowane poprzez zapewnienie wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy na składowisko odpadów lub ich przetworzenie w urządzeniu przewoźnym oraz całkowite lub znaczne poniesienie kosztów transportu i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest, w takim stopniu, aby

udział środków właścicieli nieruchomości był niewielki, z uwagi na fakt, iż ponoszą oni koszty nowego pokrycia dachowego.

Warunkiem otrzymania dofinansowania będzie złożenie w Urzędzie Gminy wniosku o dofinansowanie oraz wykonanie oceny stanu obiektu z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest wynikającej z Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2004 Nr 71, poz. 649).

Przyznanie dofinansowania będzie uzależnione od stopnia pilności wymiany pokrycia dachowego wynikającego z oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest i lokalizacji obiektu oraz kolejności złożenia wniosku o dofinansowanie. W pierwszej kolejności pomoc finansowa będzie przyznawana właścicielom obiektów, których stan techniczny pokrycia dachowego jest oceniany jako pilny i obiekty te zlokalizowane są w rejonie dużego nagromadzenia wyrobów zawierających azbest.

Proces usuwania wyrobów zawierających azbest powinien odbywać się zgodnie z uwarunkowaniami Prawa ochrony środowiska, Prawa budowlanego i Ustawy o odpadach.

5 MONITORING REALIZACJI PROJEKTU

Na poziomie gminnym monitoring prowadzony może być poprzez bieżącą weryfikację informacji przekazywanych od właścicieli nieruchomości, którzy posiadają wyroby zawierające azbest, bądź też na podstawie napływających wniosków o dotację usuwania tych wyrobów. Corocznie Rada Gminy będzie przyjmowała sprawozdania z wykonania programu.

Nadzór nad realizacją Programu sprawowany powinien być poprzez analizę informacji odnośnie:

- lokalizacji i ilości wyrobów azbestowych pozostających w użyciu,
- ilości usuniętych wyrobów zawierających azbest,

- stopnia wykorzystania pobliskich składowisk odpadów azbestowych,
- stanu technicznego wyrobów pozostających w użyciu.

Monitoring: wskaźniki

Lp.	Wskaźnik	Jednostka
	A. Wskaźniki efektywności realizacji "Programu..." i zmiany presji na środowisko	
1.	Ilość zdjętej zabudowy "eternitowej"- wytworzonych odpadów niebezpiecznych	Mg/rok
2.	Ilość unieszkodliwionych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest	Mg/rok
3.	Stopień usunięcia pokryć "eternitowych"	%
4.	Stopień wykorzystania środków finansowych zaplanowanych na realizację "Programu" w danym roku budżetowym	%
5.	Ilość odpadów wytworzonych w sektorze gospodarczym – wymiana rur azbestowych	mb
	B. Wskaźniki świadomości społecznej	
6.	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz realizacji "Programu..."	%
7.	Ilość i jakość (wniosków zgłaszanych przez mieszkańców (np. co do sposobu wykonywania prac wynikających z Programu...))	Liczba/opis
8.	Efekt edukacyjny w odniesieniu do mieszkańców	Liczba/opis

6 PODSUMOWANIE

Mimo zakazu stosowania wyrobów azbestowych, azbest jeszcze przez kilkadziesiąt lat będzie elementem struktury wielu budynków. Prawidłowe użytkowanie wyrobów azbestowych nie stwarza zagrożenia dla zdrowia ludzi. Najczęstszym źródłem niebezpieczeństwa jest obróbka mechaniczna elementów azbestowych, powodująca emisję włókien do powietrza. W celu wyeliminowania zagrożenia dla zdrowia ludzi wprowadzono szereg uregulowań prawnych w tym zakresie oraz opracowano „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”, zakładający całkowite usunięcie azbestu i wyrobów azbestowych do 2032r. Program zobowiązuje wszystkich jego uczestników (jednostki i instytucje) do podjęcia konkretnych działań. „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Gać na lata 2012-2032” jest efektem realizacji założeń programu krajowego.

Dokument określa przyjętą lokalną strategię postępowania w latach 2012-2032, zmierzającą w długoterminowej perspektywie do usunięcia azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Gać do 2032 r. Powodzenie realizacji Programu uzależnione jest w dużej części od właścicieli i zarządców obiektów budowlanych, na których to spoczywa obowiązek prowadzenia okresowych kontroli i oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest oraz przekazywania właściwym jednostkom danych o ilości, stanie i miejscu występowania azbestu. Zebranie tych informacji pozwoli na uzyskanie pełnej wiedzy na ten temat ilości nagromadzonego na terenie gminy azbestu i podjęcie przez gminę dalszych działań mających na celu pomoc właścicielom obiektów w usuwaniu i unieszkodliwianiu azbestu.

Istotną częścią Programu jest stworzenie łatwo dostępnego systemu informacji na temat zagrożenia zdrowotnego wywołwanego włóknami azbestu oraz możliwości zagospodarowywania odpadów azbestowych w gminie. Głównym zadaniem Programu jest jednak mobilizowanie mieszkańców gminy oraz podmiotów gospodarczych do usuwania tych wyrobów poprzez wprowadzanie zachęt finansowych tj. programów dofinansowania.

7 ZAŁĄCZNIKI, TABELE

- ✓ Załącznik nr 1 **Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest** (Dz. U. 10.162.1089) - wzór
- ✓ Załącznik nr 2 **Informacja o wyrobach zawierających azbest** (Dz. U. 2011, nr 8, poz. 31)- wzór
- ✓ Załącznik nr 3 **Wzór oznakowania instalacji lub urządzeń zawierających azbest oraz rur azbestowo-cementowych** (Dz. U. 2011, nr 8, poz. 31)
- ✓ Załącznik nr 4 **Wzór oznakowania dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczonych trwale przed emisją włókien azbestu** (Dz. U. 2011, nr8, poz. 31)

- Tabela nr 1 – **Wykaz podmiotów uprawnionych do usuwania i składowania odpadów zawierających azbest na terenie Województwa Podkarpackiego**
- Tabela nr 2 **Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest znajdujących się na budynkach na terenie Gminy Gać.**
- Tabela nr 3 – **Harmonogram wdrażania „Programu usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Gać na lata 2011 – 2032”.**
- Tabela nr 4 – **Koszty usunięcia wyrobów zawierających azbest z terenu poszczególnych miejscowości.**
- Tabela nr 5 – **Koszty usunięcia wyrobów zawierających azbest w rozbiciu na rodzaje robót.**